

Appendix IV - Jordord

adobe	Se lersten.	fluviala sediment	Sediment avsatta i vattendrag.
alv	Den nedre delen av en kulturjordmån med mindre innehåll av humusämnen.	flygaska	Obrända rester från ett bränsle vilka är så lätta och små (< 0,1 mm) att de i en pannanläggning följer med rökgaserna upp i skorstenen där normalt 95 % fångas upp i ett elektroniskt filter.
ballast	Det tryckupptagande stenmaterial som ingår i en komposit med bindemedel såsom cement eller lera.		
block	Största partikeln i naturliga jordar. Enligt Atterbergs skala är minimidiametern 200 mm, enligt SGF är den 600 mm.	formpressad lersten	Lersten som framställs i pressmaskin som komprimerar lermassa till block.
cement	Mineraliskt bindemedel.	friktionsjord	Grovkornig jordart som sammanhålls löst av friktionen i partiklarnas kontaktytor.
cob	Engelskt ord för mackelering.	fukt	Definition enligt svensk Standard: Vatten i gasfas, vätskefas eller fast fas.
dispersstruktur	Lerskivor som ligger packade med leraggregaten flatsida mot flatsida.	glaciallera	Lera som uppkommer vid avsmältning av glaciäris.
fet lera	Fet lera har hög andel lermineral och har hög plasticitet. Den får vid torkning hög hållfasthet men också hög krympning och därmed benägenhet för sprickbildning.	glidform	Låg form som kontinuerligt förflyttas uppåt i takt med pågående armerings- och gjutningsarbeten, vilket medför att inga synliga skarvar uppstår.
finlera	Lera med 25 - 60 % lerinnehåll. Kan indelas i mellanlera, styv lera och mycket styv lera.	granulat	Kornformig råvara.
		grovlera	Lera med 15 - 25 % lerinnehåll. Kallas även lättlera.
finputs	Det yttersta lagret (ler)puts som ger ytan dess estetiska uttryck, kallas även ytputs.	grovputs	Mellanliggande putslager för utjämning av underlaget av väggytan. Kallas även utstockning.
flockstruktur	Lerskivor som ligger packade med leraggregaten kant mot flatsida.	grundning	Tunt första putslager för att ge utstockning/grovputs bättre bäste.

grus	Mineraler i fraktionen 2 – 20 mm.	jordstuga	Se jordkoja.
grönling	Nyformat eller torkat halvfabrikat inom tegeltillverkningen.	kaolinit	Lermaterial med sammansättningen $\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_5(\text{OH})_4$. Huvudkomponent i kaolinlera (NE) som används till porslinstillverkning.
humus	Organisk substans i jord och torv. Bildas i marken och ingår i jordmånens översta skikt.	kapillaritet	Fenomen som innebär att en vätska antingen stiger upp eller pressas ner i smala rör eller porösa material, där dessa sticker ner i vätska.
härdningsmekanism	Fenomen som höjer hållfasthet och hårdhet hos material.	kemiska jordarter	Jordart som till största delen bildats genom kemiska processer.
illit	Dominerande lermaterial i Sverige med den allmänna sammansättningen $(\text{K}, \text{H}_3\text{O})(\text{Al}, \text{Mg}, \text{Fe})_2(\text{Si}, \text{Al})_4\text{O}_{10} \cdot [(\text{OH})_2, \text{H}_2\text{O}]$	klinevägg	Lerklinad vägg, förekommer exempelvis i korsvirkeshus.
irreversibel	Reaktion där ingående ämnen inte kan återgå till det tillstånd de hade före reaktionen.	klättermorm	Form för gjutning av betong. Medför gjutning i etapper. Klättermormen kännetecknas av att man samtidigt lyfter form och arbetsställningar. Inom Lerjordsbyggeri har klättermormen enklare utformning.
isolerlera	Uppslammad lera blandad med isolerande material som används till väggmaterial. Isolerlera är inte lastbärande.	knubbhus	Vedhus med murverk av sågat virke.
jordart	Naturligt bildade avlagringar med lös struktur utan kemiska bindningar mellan fasta partiklar.	kohesionsjord	Finkornig jordart som sammanhålls av molekylära krafter mellan partiklarna.
jordkoja	Litet hus delvis är nedgrävt i en snedbacke.	kolloid	Ämne som är mycket finfördelat i ett annat ämne. Partikelstorleken ligger i intervallet 1 - 1 000 nm. Generellt betraktas ämnen med strukturer där minst en dimension är inom det nämnda intervallet som kolloider.
jordkällare	Fristående källare, helt eller delvis nedgrävd i en sluttning eller uppförd av sten och jord. Omtalas i Sverige från 1400-talet.	kristallvatten	Vattenmolekyler som binds kemiskt i större molekyler.
jordmån	Den del av jordskorpan ytskikt som påverkas av klimat och organismer.	krympgräns	Den vattenkvot under vilken

	ett lerprov inte krymper, över denna gräns är lerprovs volym direkt beroende av vatteninnehållet.	lerklining	Benämning för den teknik där ett glest flätverk bestrykes med halmblandad lera.
kubbus	Vedhus med murverk av vedträn.	lerputs	Ytskikt av lera som magras med sand och armeras med lämpliga fibrer.
kulturjordmån	Jordmåner som omvandlas genom människans odling.	lersten	Modulframställd sten av lermassa som torkas, används för murning.
lecalera	Isolerlera med inblandning av leca, dvs lättklinker.	lättlera	Se grovlera. Uttrycket lättlera används även om isolerlera.
ler	Skivformiga mineralfraktioner med en diameter mindre än 0,002 mm.	mackelering	Lera, sand, grus och halm blandas med vatten och ältas till plastisk konsistens varpå lersten formas eller monolitiska väggar uppförs. Leran bör vara relativt fet.
lera	Extremt finkornig jordart där mer än 15 % av viktinnehållet utgörs av lerpartiklar.	mager lera	Lera med liten andel ler i förhållande till andra mineralfraktioner.
leraggregat	Större förening av lerpartiklar.	minerogen jordart	Jordart vars fasta beståndsdelar utgörs av mineral- och bergspartiklar.
lerbetong	Ej vedertaget begrepp för stampjord.	mjäla	Jordart med en lerhalt under 15 % och som till dominerande del innehåller partikelstorlekar från kornfraktionen silt/mjäla. Torr mjäla trycks lätt sönder till ett mjälligt pulver. I vått tillstånd är den starkt flytbenägen. Tjälfarlig jordart.
lerbruk	Murbruk gjort av lera och sand i proportionerna 1:3 eller 1:4 beroende på lerans beskaffenhet.	mo	Jordart som till övervägande del består av partikelstorlekar i fraktionen 0,02 - 0,2 mm.
lerbråka	Trätunna med en tjock lodrät stång, nedtill försedd med taggar för ältning av lera. Stången drogs runt med hästvandring.	monolitisk	Formad i ett sammanhängande stycke.
lerbröd	Limpliknande lerstycken som formas och läggs i förband utan bruk.	montmorillonit	Lermaterial med ytterst finkorniga aggregat, dominerande mineral i bentonit. Har
lerhalm	Isolerlera med inblandning av halm.		
lerhus	Se mackelering.		
lerjord	Se lera.		

	stor vattenabsorberande förmåga, vilket ger upphov till svällning.	råtegel	Se grönling.
morän	Hårt packad mineralisk jordart med korn av alla storlekar.	sand	Mineraler i fraktionen 0,02 - 2 mm.
mull	Humuslager i odlad mark och ängsmark.	sekundär-lera	Nedbrytningsprodukt från berg som sedimenterat långt från moderklippan. Innehåller finare lerpartiklar som kan vara förorenade med exempelvis metallsalter.
mår	Humuslager i skog.	silt	Mineraler i fraktionen 0,002 - 0,02 mm.
organogena jordarter	Jordart som präglas av sitt innehåll av organiskt material.	slag	Avfallsprodukt, framför allt vid metallhantering.
permeabilitet	Genomsläpplighet.	soltorkat tegel	Lufttorkad lersten.
pisé	Se stampjordsteknik.	stamphus	Byggnad uppförd med stampjordsteknik.
porvatten	Vatten som finns i de luftporer som uppstår när lera och jord är löst packade.	stampjordsbygge	Se stamphus.
postglacial lera	Lera som spolats ned till sänkor och dalbottnar, befinner sig alltid ovanpå den glaciala leran med ett mellanliggande lager av sand eller grus.	stampjords-teknik	Mager, lätt fuktad lerjord stampas i form till lastbärande monolitisk vägg. Även block kan göras enligt samma metod.
primärlera	Nedbrytningsprodukt från berg som sedimenterat nära moderklippan. Innehåller grövre lerpartiklar.	strängpressad lersten	Lera pressad genom ett munstycke och skivas till önskad höjd.
puzzolan	Naturligt eller konstgjort mineraliskt bindemedel.	styv lera	Lera med 40 - 60 % lerinnehåll.
reversibel	Reaktion där ingående ämnen kan återgå till det tillstånd de hade före reaktionen.	sumpning	Lagring av lera i vatten.
revetering	Beklädnad av träväggar med puts. Började användas under 1700-talet på herrgårdar för att imitera stenhus.	tegel	Keramiskt material som erhållits genom bränning av lera vid relativt hög temperatur.
		torrskorpe-lera	Homogent, hårt lerlager eller lager av lerklumpar, upp till en halv meter tjockt. Bildas i de övre lerlagren genom ut-

	torkning, tjälning och vitt-ring. Torksprickor och rotkanaler påverkar makrostrukturen så att exempelvis dräneringen går mycket fortare än permeabiliteten i mikrostrukturen skulle medge.		byggt av lersten, eventuellt klätt med tegel. Vanliga i betydande städer i Mesopotamien under perioden 2100 - 550 f Kr.
torv	Organogen jordart, framför allt bildad av växtrester vilka finns kvar på den plats där växterna en gång levt. På grund av dåligt tillgång på luft är nedbrytningen ofullständig.	ältning	Bearbetning av lermassa genom fottrampning eller i tvångsblandare.
träflislera	Uppslammad lera blandad med stor mängd träflis. Se även lättlera.		
utstockning	Se grovputs.		
varvig lera	Lera bildad i bräckt vatten under avsmältning av glaciäris		
vedhus	Byggnad med väggar av sågat virke eller vedkubbar lagt i lerbruk.		
vedmurning	Se vedhus.		
wellerwände	Gammalt ord, med tyskt ursprung, för mackelering.		
vickel	Träpinne/kort regel som omviras med lerindräckt halm för placering som utfyllnad i exempelvis vägg eller bjälklag.		
vittringsjord	Jordart som bildats direkt genom vittring av berggrunden. De flesta jordar utanför områden som täckts av inlandsis är vittringsjordar.		
ytputs	Se finputs.		
ziqqurat	Trappstegsformat tempeltorn		